

Мирослав Мирославович КУЗЬМИК
аспірант, Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1542-015X>
e-mail: myroslavkuz1@gmail.com

Тарас Валерійович АФОНІН
аспірант, Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3967-8777>
e-mail: taras.afonin@gmail.com

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

У статті розкрито роль та проблематику визначення особливостей вирішення проблем діяльності Державної казначейської служби України для забезпечення контролю за виконанням державного бюджету України як однієї з умов розбудови сучасного демократичного суспільства. Нині в Україні застосовується казначейська система касового обслуговування державного та місцевих бюджетів. Її функціонування дає змогу на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб найраціональніше оптимізувати бюджетні потоки, забезпечити безперерйне фінансування всіх учасників бюджетних відносин, виконати бюджет прозоро та ефективно. Для організації життєдіяльності нашої держави вкрай важливою є організація здійснення комплексу заходів із забезпечення повного і своєчасного виконання плану доходів і витрат державного бюджету.

Ключові слова: державний бюджет, бюджет, бюджетне право, Державна казначейська служба, Міністерство фінансів, виконання бюджету

ВСТУП

Світовій практиці касового виконання бюджетів відомо три системи: банківська, казначейська та змішана. За роки незалежності в Україні застосовувалися усі три системи. Нині у нашій державі застосовується казначейська система касового обслуговування державного та місцевих бюджетів. Для організації життєдіяльності нашої держави вкрай важливою є організація здійснення комплексу заходів із забезпечення повного і своєчасного виконання плану доходів і витрат державного бюджету. Водночас виконання доходної частини державного бюджету означає надходження не тільки загальної суми передбачених коштів, а й за кожним джерелом [1]. Можна з упевненістю стверджувати, що запровадження казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів сприяло зміцненню дисципліни у фінансовій сфері. Але не всі проблеми вирішено лише запровадженням казначейської системи обслуговування бюджетів. Зокрема, в нашій державі проблема виконання державного бюджету полягає не лише в тому, що не вистачає грошей. Виявляється, що зібрані з платників податків гроші далеко не завжди потрапляють за призначенням – до державної казни, а якщо й потрапляють, то подекуди невідомо як потім використовуються. У цій сфері досить важливу роль відіграє Державна казначейська служба України (ДКСУ), що з перших днів свого функціонування працює у сфері державних фінансів, ставить собі за мету досягти чіткого і відлагодженого контролю за коштами, що, безумовно, поставить заслін нецільовому їх використанню [2]. Державна скарбниця, яка своїм призначенням має служити людям і завдяки якій мають вирішуватись економічні і соціальні питання, нічого не варта, якщо не буде порядку в обігу її коштів. Розпорошення і блукання їх заплутаними каналами через мережу комерційних банків призводять до того, що мільйони гри-

вень, призначених для виплати зарплати, пенсій, своєчасно не надходять до своїх адресатів.

МЕТА статті – визначення особливостей вирішення проблем діяльності Державної казначейської служби України для забезпечення контролю за виконанням державного бюджету України як однієї з умов розбудови сучасного демократичного суспільства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. У дослідження застосовано методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, а також низку інших методів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виходячи з положень Бюджетного кодексу України (БКУ), основними питаннями виконання Державного бюджету України за доходами займається Міністерство фінансів України, яке здійснює прогнозування та аналіз доходів бюджету. Також ДКСУ веде бухгалтерський облік усіх надходжень державного бюджету України та за поданням (висновком) органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, здійснює повернення (перерахування) коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету. Перерахування між видами доходів і бюджетів коштів, помилково та/або надміру зарахованих до державного бюджету через єдиний рахунок, здійснюється службою за висновком податкових органів, поданим на дату формування реєстру платежів з єдиного рахунка в розрізі окремого платника у складі зведеного реєстру платежів з єдиного рахунка згідно з Податковим кодексом України [3].

Утворена нині в Україні форма казначейського обслуговування виконання бюджетів має свою історію впродовж тривалого періоду. Перша згадка про скарбницю написано 2 тис. років тому в індійській роботі

Арташастрі. У ній скарбниця сприймалася як багатство держави, в якому, крім доходів, включалося золото, дорогоцінне каміння і метали, і навіть всі види сільськогосподарської продукції. В Україні традиції Державного казначейства зародилися ще за часів Русі. Прообразом казначейства вважають княжу скарбницю Ярослава Мудрого та її спадкоємців. Перше конституційне закріплення Державної скарбниці (воєнного сховища) зробив Пилип Орлик (1710-1742) у Конституції. Ст. 9 цієї Конституції закріплювала, що це військове сховище державних цінностей і фінансів у гетьманській державі. Основними завданнями Державного казначейства були: контроль за рухом коштів стосовно надходження та витрачання коштів усіма казначействами; здійснення головного рахівництва всіх надходжень і витрат держави. З утворенням України як суверенної держави та до 1996 р. виконанням бюджету займався Міністерство фінансів України, а касовим виконанням бюджетів – Національний банк України (НБУ) та уповноважені ним комерційні банки. Якщо система касового виконання державного бюджету через єдиний рахунок Державного банку СРСР, що діяла в радянський період, була ефективною, то касове виконання бюджетів через уповноважені комерційні банки в умовах дворівневої банківської системи в Україні принесло лише негативні наслідки [4]. Саме тому відповідно до постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) та НБУ від 14.01.97 № 13 «Про запровадження казначейської системи виконання державного бюджету» з 01.04.97 впроваджено казначейську систему виконання державного бюджету. За такої системи бюджетні організації закривають в установах банків бюджетні рахунки та переходять на обслуговування до органів Державного казначейства, де їм відкриваються реєстраційні рахунки. Невикористані залишки коштів на бюджетних рахунках перераховуються власниками до доходної частини державного бюджету [5].

Інші органи, що контролюють справляння надходжень бюджету, забезпечують своєчасне та в повному обсязі надходження до державного бюджету податків і зборів та інших доходів відповідно до законодавства. Рада міністрів АР Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи міських (міст республіканського та обласного значення, АР Крим) рад координують діяльність відповідних органів стягнення на виконання визначених для територій показників доходів бюджету. Податки і збори та інші доходи державного бюджету зараховуються безпосередньо на єдиний казначейський рахунок і не можуть акумулюватися на рахунках органів, що контролюють справляння надходжень бюджету (за винятком установ України, які функціонують за кордоном). Зокрема, порядок зарахування до державного бюджету коштів, що отримуються установами України, які функціонують за кордоном, та власних надходжень державних і комунальних закладів фахової передвищої та вищої освіти, наукових установ та закладів культури, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти встановлю-

ється КМУ. Податки і збори та інші доходи державного бюджету визнаються зарахованими до державного бюджету з дня зарахування на єдиний казначейський рахунок [6].

У БКУ прямо прописується заборона проведення розрахунків з бюджетом у негрошовій формі, зокрема шляхом взаємозаліку, застосування векселів, бартерних операцій та зарахування зустрічних платіжних вимог у фінансових установах, за винятком операцій, пов'язаних з державним боргом, та випадків, передбачених Законом про Державний бюджет України. Перелік податків і зборів та інших доходів бюджету згідно з бюджетною класифікацією у розрізі органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, а також загальні вимоги до обліку доходів бюджету визначаються КМУ. У разі зміни місцезнаходження суб'єкта господарювання та його реєстрації як платника податків за новим місцезнаходженням сплата визначених податковим законодавством загальнодержавних податків і зборів, які розподіляються між державним та місцевими бюджетами, здійснюється за місцем попередньої реєстрації платника податків до закінчення поточного бюджетного періоду [3].

Бере участь у цьому процесі НБУ, яким частина прибутку до розподілу НБУ визначається та перераховується до Державного бюджету України після підтвердження зовнішнім аудитом та затвердження Радою НБУ річної фінансової звітності та формування цим банком резервів у порядку та розмірах, визначених Законом України «Про Національний банк України».

Тобто органи державної влади та управління, які затверджують та виконують бюджет, мають змогу впливати через нього на фінансову діяльність місцевих органів влади та управління, які складають, затверджують бюджети адміністративно-територіальних органів, останні, як правило, потребують дотацій та субвенцій з загальнодержавних доходних джерел.

ВИСНОВКИ

Отже, реалізуючи законодавчо покладені на неї повноваження, ДКСУ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, коштів клієнтів відповідно до законодавства, бухгалтерського обліку виконання бюджетів [7]. ДКСУ пройшла досить довгий шлях свого становлення. Казначейство у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами КМУ, іншими актами законодавства, а також дорученнями КМУ і Міністра фінансів. ДКСУ виконує важливі функції в обслуговуванні доходів державного та місцевих бюджетів. Ці функції передбачають роботу із зарахування доходів бюджету, їх розподілу та повернення, а також здійснення обліку цих операцій та контролю за їх здійсненням.

Список використаних джерел

1. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки: схвалено Розпорядженням

- Кабінету Міністрів України від 8.02.2017 р. № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-p#Text>
2. Бригинец А.А. Правовое обеспечение бюджетной безопасности государства как структурного элемента финансовой безопасности государства. *Legea si Viata*. 2016. № 11/2 (299). С. 9-12.
3. Бюджетный кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. *Відом. Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. Ст. 57.
4. Бекерская Д.А. Бюджетное право и бюджетный процесс в Украине. Одесса, 2004. 267 с.
5. Про запровадження казначейської системи виконання державного бюджету. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0099424460&abz=0BTO5>
6. Виконання бюджету-2022: головні підсумки року. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/545981_vikonannya_byudzhetu2022_golovni.html
7. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 15.04.2015 № 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#Text>

References

1. Strategy for reforming the state finance management system for 2017–2020: approved by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 8, 2017 No. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-p#Text> (in Ukrainian).
2. Briginets A.A. Legal support of the state's budgetary security as a structural element of the state's financial security. *Legea si Viata*. 2016. No. 11/2 (299). pp. 9-12. (in Russian).
3. Budget Code of Ukraine dated July 8, 2010 No. 2456-VI. *News of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2010. No. 50–51. Art. 57. (in Ukrainian).
4. Bekerskaya D.A. Budget law and the budget process in Ukraine. Odessa, 2004. 267 p. (in Russian).
5. On the introduction of the treasury system for the implementation of the state budget. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0099424460&abz=0BTO5> (in Ukrainian).
6. Implementation of the 2022 budget: the main results of the year. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/545981_vikonannya_byudzhetu2022_golovni.html (in Ukrainian).
7. On the approval of the Regulations on the State Treasury Service of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Regulation of April 15, 2015 No. 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).

Myroslav KUZMYK

postgraduate student, Open International University of Human Development "Ukraine"
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1542-015X>
e-mail: myroslavkuz1@gmail.com

Taras AFONIN

postgraduate student, Open International University of Human Development "Ukraine"
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3967-8777>
e-mail: taras.afonin@gmail.com

THE ROLE OF THE STATE TREASURY SERVICE IN SOLVING PROBLEM ISSUES OF CONTROL OVER THE EXECUTION OF THE STATE BUDGET OF UKRAINE

The paper reveals the role and problems of determining the peculiarities of solving the problems of the State Treasury Service of Ukraine to ensure control over the implementation of the state budget of Ukraine as one of the conditions for the development of a modern democratic society. In this area, a rather important role is played by the State Treasury Service, which has been working in the field of public finances since the first days of its operation, and aims to achieve a clear and well-organized control over funds, which will certainly put a lid on their misuse. The state treasury, whose purpose is to serve people and through which economic and social issues are to be resolved, is worthless if there is no order in the circulation of its funds. Currently, our country uses the treasury system of cash service of state and local budgets. Its functioning makes it possible, on the basis of clearly defined amounts of real needs, to optimize budget flows in the most rational way, to ensure uninterrupted financing of all participants in budget relations, to execute the budget transparently and efficiently. The organization of a set of measures to ensure the full and timely implementation of the state budget revenue and expenditure plan is extremely important for the organization of the life activities of our state. The Treasury in its activities is guided by the Constitution and laws of Ukraine, decrees of the President of Ukraine and resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine adopted in accordance with the Constitution and laws of Ukraine, acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine, other acts of legislation, as well as instructions of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Minister of Finance. The State Treasury Service of Ukraine performs important functions in servicing the revenues of the state and local budgets. These functions include work on the recording of budget revenues, their distribution and return, as well as accounting for these operations and control over their implementation. It is safe to say that the introduction of treasury service of state and local budgets contributed to the strengthening of discipline in the financial sphere.

Keywords: National budget, budget, budgetary law, State Treasury Service, Ministry of Finance, implementation of the budget